

znanci, a če tam niso dobili mojstra, izročili so sina tistemu mojstru, kateri je ravno potreboval kacega vajenca.

Denimo, da jim je bila sreča mila in da je njihov sin prišel v roke vestnemu in poštenemu mojstru. Pri tem se je deček v svoji stroki dobro in temeljito izučil, postal je izvrsten krojaški, čevljarski, mizarski, urarski — ali kar si se že bodi — pomočnik.

Komaj doseže to, ga zadene dolžnost, da mora „cesarju služiti“, to se pravi, da mora postati vojak.

Denimo, da ima tudi pri vojakih srečo in da mu po nekaterih mesecih dajo priliko, zamenjati puško z rokodelskim orodjem in delati za 6 kr. na dan visokemu cesarju sedla in čevlje, tako da svojega obrta ne pozabi katere sreče pa so le malokateri rokodelci deležni, kar za neke vrste obrtnikov erar sploh nima posla.

Po dovršenem službovanju, ko je mladi mož že star 23 ali 24 let, išče seveda najprej dela in zaslužka v svoji stroki. Nekateri ga dobi in postane zopet pomočnik, dočim se drugi poizgube kot dninarji, služabniki, železničarji itd.

Pomočnik se v nekaterih letih naveliča neprestanega trdega dela in skromnega zaslužka. Želi postati sam svoj gospodar, želi, olajšati si delo in bolje živeti. Morda ima nevesto, ki premore nekaj dote, ali dobi sam kaj denarja, iz kratka, pomočnik se oženi in postane mojster.

To je navadna pot izomike vseh rokodelcev. Najti je sicer tudi izjeme, ali te ne pridejo v poštev, navadno se zgodi tako, kakor smo popisali.

Mladi mojster je v svojem rokodelstvu dobro izurjen, tudi pisati, brati in računati zna dobro in zna tudi še nekaj več, če ni obiskal obrtne nadaljevalne šole na ljubljanski realki, ali ravno v sebini zakonov, o pravnih zadevah, ga ni nihče podučil. Mrcvarili so ga z grško zgodovino in z zemljepisjem kitajske in Brazilje, naučili so ga imena različnih cesarjev, kraljev in vojskovodij, toda da bi se bil seznanil z jedno najvažnejših potreb praktičnega življenja, na to ni nihče mislil.

„Kaj pa treba rokodelcu vedeti o zakonu in o pravnih zadevah sploh; če je pošten človek, izhajal bo brez tega, če pa se mu že kaj primeri, da ima opraviti s sodiščem, si lahko najame advokata.“ Tako modrujejo ljudje in ni jim tega nazora pregnati.

Mladi mojster se trudi pošteno, da se preživi. Toda časih se primeri, da ni zaslužka, ali se primeri kaka nesreča, ali kar si bodi. Možu zmanjka denarja a prav tedaj se mu predloži menica. naj jo plača, prva menica, katero je podpisal, prva, katero je sploh kdaj videl. Mojster vsled slabih časov ali iz kacega družega vzroka ni mogel dobljenega blaga določeni dan plačati. Prosil je odloga in liferant ter upnik mu ga je dovolil ter samo zahteval, naj mu dolžnik podpiše menico. Upnik je rekel da denar potrebuje, da ima sam kaj plačati, a namesto denarja da hoče založiti dolžnikovo menico, ni pa povedal mojstru-dolžniku, čigar neizkušnost in neizvedenost v pravnih zadevah je dobro opazil, da menične tožbe prouzročijo eksekucijo že v treh dneh.

Mislimo sedaj dalje. Mislimo si, da mladi mojster od svojih malomarnih dolžnikov ni zamogel pravočasno iztirjati, kar je potreboval za plačilo menice. Prišla je menična tožba. Upnik neče ali pa tudi ne more imeti obzirov — in vsa eksistenca mladega delavnega, štedljivega mojstra je v nevarnosti, če ne takoj uničena.

Kolikokrat se je že primerila, da je prva menična tožba s svojimi posledicami podrla samostalnost mladega rokodelca, kolikokrat se je že primerilo, da je mlad mojster nekaj tednov po eksekuciji zopet delal kot priprost pomočnik, samo da je sedaj slabše živel, kakor poprej, ker je imel skrbeti tudi za rodbino. (Konec sledi.)



Živinozdravska črtica

Pri kravah se pogostoma primeri, da se ne iztrebijo o pravem času. Če se je to enkrat primerilo, se primeri rado večkrat. Pri kravah je ta zadržek najmanj nevaren, če se iztreba le ne zadrži nad 10 do 14 dnij. Ako zaostane pet ali šest tednov ali celo tri do štiri mesece, začne živina očitno hirati, pride ob mleko, neče jesti in časih jo stresa mrzlica, časih pa jo kuha vročina. Pri vsaki drugi živini je zadržanje iztrebe veliko poprej nevarno, kjer gnijenje iztrebe spridi kri, v kateri so žile srkalnice pripeljale gnilad. Potem se začne brž gnilobna mrzlica ali tresljika (mačuh), živina hira in medli, časih jo začne vsled razdraženih čutnic tudi krč lomiti in ta pahne maternico ven ter napravi trud.

Kako se odpravi zaostala iztreba? Odpravlja se po različnosti vzrokov, ki jo zadržujejo. Vzroki zadržanja utegnejo biti: ali

1. če je povitica z maternico preveč zarašena, kar se posebno pri gobah kravje povitice rado zgodi, katere se čestokrat premočno sprimejo z gobami telečnikovimi;
2. če je krč zaprl maternično ustje, da iztreba, čeravno ločena, ne more venkaj,
3. če so zaradi slabosti starke popolnoma prenehali tisti porodni popadki, ki spravljajo iztrebo ven.

Če se je zdravnik zanesljivo prepričal, da družega ni, kakor da je povitica pri kobili ali da so gobe pri kravi in pri ovci preveč zarašene z gobami maternice, se pomaga tako, da se z roko loči, kar je preveč skupaj zarašenega. V ta namen seže pomočnik s pooljeno roko in na prstih porezanimi nohtovi v maternico in skuša prirašene povitične dele ali gobe rahlo in počasi ločiti, ne sme jih pa s silo narazen trgati, da se ne poškoduje maternice. Ko zdravnik na ta način z eno roko v maternici ravna, vleče z drugo roko za popkovino, da se tako spravi iztreba iz starke. Pri kobili je treba povitico krog in krog ločiti od maternice, pri kravi in ovci pa se ločijo le povitične gobe od gob maternice.

Kadar je to opravljeno, naj se z maternično klistiro brizglja nekoliko mlačne vode v maternico, da se

poplahne vse iz nje, kar je ostalo v nji krvi ali morebiti tudi gnile sohrge.

Čim je odpravljena iztreba, se maternica kmalu zopet v svoj zdravi stan skrči, živina se okrepeča, postane vesela in zopet rada je.

Opozarjati pa moramo tu, da tisto silovito in surovo trganje gob, kakor je navadno pri mojstrih-skazih, je največkrat nepotrebno, vselej pa nevarno, ker navadno se živina na ta način za vselej poškodeuje. Taki neumneži pravijo, živina je gobava — gobe so bolezen — torej se morejo potrgati. Ti modrijani ne vedo, da gobe morajo biti na povitici vsake krave in ovce, ker ravno te gobice so tista vez, po kateri se tele ali jagnje v maternem telesu drži maternice. Če bi ne bilo teh gob, bi starka ne mogla v sebi obdržati mladiča. Vsaka krava ali ovca mora biti gobova, natura jo je vstvarila in le samo to je napačno, da se povitične in maternične gobe premočno sprimejo in se morajo vsled tega ločiti. Nikdar pa se ne smejo maternične gobe trgati, zakaj maternica jih mora imeti, da se ž njimi sprimejo povitične gobe, kadar krava ali ovca postane breja.

Če pa prehud krč zapira maternično ustje, da iztreha ne more ven, ali če so radi slabosti jenjali popadki, je po mnogih novih skušnjah najboljša petršiljava voda, katera se napravi tako-le:

V štirih litrih vode naj se da kuhati dobro pest petršiljevih korenin z zelenjem vred. Kuha naj se petršilj tako dolgo, da so korenine povse mehke in se lahko dajo zmečkati. Te zmečkane korenine z vodo vred se na to zmešajo s štirimi litri tople ječmenove vode — in to se da kravi na enkrat popiti. Trikrat na dan in tako dolgo, dokler iztreba od živine ne gre, kar je navadno je v treh ali v petih dneh zgodi. To naj se vselej poskusi, ker je bilo premnogokrat dobro in je brez vse nevarnosti.

Če bi se popadki ne dali iz nova obuditi, da bi pahnili iztrebo ven, ker je živina popolnoma osabela, naj se ji da včasih viha ali žganja piti, seveda pomešana z vodo. V tacih okoliščinah sme zdravnik poskusiti tudi s štupo rženih rožičkov, katerih se devet gramov popari z vrelo vodo in da ta poparina kobil ali dvakrat na dan, dokler se ne obude popadki.

Po težkih porodih, kadar je z rokami ali z orodjem nožnica ali maternica ranila, začne včasih kri iz sramnice teči, ki je včasih čista. včasih z žlemom zmešana, včasih lepo rudeča, drugikrat bolj črnkasta.

Krvotok draži živino, da je bolj nepokojna, če je z bolečinami združen, ali pa jo zelo oslabi, če zgubi veliko krvi.

Iz začetka je vselej najboljša mrzla voda, katera se brizglja v nožnico in maternico, pa varno, da se s klištirno cevko ne poškodi rana, poklada se pa tudi v mrzli vodi zmočena rjuha čez križ ali pa žakelj s snegom ali zdrobljenim ledom. Mrzlota stisne odprte krvne žilice skupaj, da jenjajo krvaveti.

Pozneje se sme v vodo, ki se brizglja v nožnico, raztopiti tudi surovega galuna (na $\frac{3}{4}$ litra vode 18 gramov galuna) in tako galunovo vodo brizgljati v krvavečo maternico.

Če pa traja krvotok več dnij in je živina že zelo oslabela, naj se skuha skorja hrastovih korenin. Ti hrastovi vodi se pridene surovega galuna ali pa železnega vitrijola in brizglja se štirikrat na dan v nožnico.

Križ take oslabiljene živine naj se včasih drgne z žganjem ali kafrovcem ali salmijakovcem, da se čitnice malo oživijo.

Živina naj zmiraj pokojno stoji v bolj hladnem hlevu, ker presoparičen hlev ji kri preveč razgreje in množi krvotok.

Klaja naj se daje po malem, za pijačo pa naj se daje voda, včasih pa naj se jej ponudi kos kruha, ki je bil namočen v vinu ali žganju. (Konec sledi.)

Poučni in zabavni del.

Žalostna — Fanika.

(Ant. L. Mozirski.)

(Konec.)

Noč je minula, dan je napočil, krasna juterna zarja se je prikazovala izza gore. Fanika se je izbudila.

Od bližnje sosedove hiše se je slišalo petelinje petje. Fanika se je popravila lase in gledala po sobi. —

Počasno se vzdigne, potem odpre vrata in stopi v tiho sobico. —

Na stolu poleg ranjenčeve postelje je sedel zdravnik, da bi bolniku stregel. Truden in vspehan je bil že popolnoma. Fanika se brez šuma bliža, in obstoji malo korakov od postelje. — Njeni mili pogled bil je na ranjenca obrazu. Akopram bi rada dobro vidila njegov obraz, ipak se je tega bala, kajti mislila je vedno, da je to Tone. —

Bolnik se obrne, upre kalno oko v deklico in izraz velikega iznenadenja je tičal na njegovem obrazi. —

„Fanika!“ zaupije s hrapavim glasom — Dekle je stalo nemo in ko smrt blede pred posteljo oči se vedno v njega upiraje. A dolgo ni zrlo, ker kmalo potem se zgrudi na tla. —

X.

Kanst du mehr verlangen
Als die Liebe gibt? —

Kaj je bilo z menoj?“ vpraša Fanika nekaj pozneje iz omledvice k sebi prišedša Ano, katera je nogovico pletela pri njeni postelji stala.

„Ti si se na tla zgrudila in mrzlica te je tresla.“

„Ni res, meni se je le o Tonetu sanjalo, pravi dekle, jaz bi ne smela o njem govoriti.“

„Čuj Fanika“ de stara gospa, „o mnogih se je že mislilo, da so mrtvi, a temu ni bilo taka. Misli si le to, da obraz ubogega človeka, kateri je na železnici ležal ni

skrbi, da se nauči mladina čitati in pisati. Že v ljudskih in v drugih šolah bi se morala mladina seznaniti s temeljnimi določbami pravnih uredb in odredb, morala bi se poučiti, kaj je prav, kaj je pravo in kaj morala, kaj krivda in kaj kazen, kaj je zadolžnica in kaj menica, kaj je civilni pravdni red in kaj je kazenski pravdni red, kaj je fizična, kaj je juristična oseba itd.

Čuli so se tekom časa že najrazličnejši nasveti, kako širše sloje ljudstva sosebno pa rokodelce seznaniti z zakoni in jih poučiti o najpotrebnejših zakonskih in pravnih zadevah. Nasvetovali so se posebni ljudstvu primerni spisi, predavanja o pravnih zadevah v zadrugah in v društvih itd. itd. a storilo se ni ničesar. Sicer pa bi s tem ne bilo dosti pomagano. Kakor mora vsakdo prej črke poznati, predno začne brati, prav tako bi tudi poučni spisi in pravdoznanska predavanja imela šele potem kaj pomena, ako bi ljudstvo že poznalo temeljna pojme. Ti se morajo mladini v cepiti že v šoli in zato je naše mnenje, da takisto, kakor uči šola mladino čitati in pisati, računstva in prirodoznanstva, bi jo moralo poučevati tudi o temeljnih pravnih stvareh in tako vstvariti podlago, na kateri bi se dalo potem s poljudnimi spisi in predavanji zidati.

Kmetijstvo.

Živinozdravska črtica

(Konec.)

Pri težavnih porodih se včasih poškodujejo nekateri deli spolovil. Majhne rane, četudi živino bole, so brez nevarnosti in se lahko ozdravijo, ali se čista mrzla voda v spolovila brizglja, ali se še pridene vodi nekaj kapelj arnične tinkture.

Ako pa so notranji deli zelo poškodovani, je nevarnost že večja in živina lahko celo pogine, če po vnetu snet ritisne ali če nastane velik krvotok.

Z večjimi ranami se ravna ravno tako, kakor z manjšimi, samo hudo vnetje tolažiti se z notranjimi zdravili na pr., da se živini mej pijačo daje solitarja, dalje če sama noče piti, da se ji tako vodo trikrat na dan siloma vliva.

Če se z ranami pametno ravna, se največkrat zacelijo in se živina zopet obreji.

Po težavnem porodu in zlasti po prehlajenju se časih vname maternica. Znamenja njene vnetosti so: živina je zelo občutljiva na križu, če se nanj pritisne, zaradi bolečin je nepokojna, onamnica je rudeča, vroča in bolj suha, živina se napenja in večkrat stoka, zadnji del ji omahuje, kakor da je mrtvouden, časih jo pretresa mraz, da se dlaka po hrbtu ščetini, večji del pa jo kuha vročnica, zato je tudi gobec bolj vroč, sapa gorkeji, ušesa so kmalu vroča, kmalu mrzla, živini se ne poljubi jesti in vime je bolj prazno.

Ta bolezen je vselej nevarna, ker se lahko primer da se vnetje premeni v smrtni snet ali pa v dolgotrajno gnojenje. Če živina tudi ne pogine, postane po hudi bolni največ v začetku tako, da ima poklicani zdravnik opraviti z vnetjem.

Po težavnih porodih, kadar se je živina zelo napenjala, se prikaže časih maternica s svojo notranjo stranjo zunaj sramnice ali pa popolnoma ven pade. To se imenuje trut. Prepadla maternica se rada vname, kakor stopi na zrak.

Kako se primeri trut, zamore razumeti le oni, ki ve, da je maternica privezana po vezkih, ki jo drže v vjeni legi. Če so se vezi tako raztegnile, da ohlapnejo ali da se celo pretrgajo, stopi maternica ven, kakor na priliko podeleka klobuče štule.

Pri trutu je vselej treba zdravnikove pomoči. Skušnje poslednega časa se te-le najbolj potrdile. Od prepadle maternice se najpoprej loči iztreba, če se ni že sama ločila; potem se očisti v mlačni vodi, če se je na tleh kaj pomazalo, na to pa se položi v škaf z mlačno vodo, v kateri smo dali 28 dekagramov drobno zmletega surovega galuna. V ti galunovi vodi se koplje telečnik, kateri se s svojimi gobami vred po tej kopeli že večidel v četrto ure in včasih še poprej tako skrči, ga skoraj sam smukne notri in tudi več ven ne pade. Navadno je krava v dveh dneh popolnoma zdrava.

Živina, katero je zadela ta nesreča, se mora potem ko se je maternica nazaj spravila, vselej z zadnjima nogama na višjo steljo postaviti, ker maternica ne sili tako ven, kakor če živina zadaj na vzdol stoji. Pripomniti je tudi, da naj se s prepadlo maternico vselej rahlo in mehko ravna, da se ne otisne in po stisku ne vname.

Če bi pri vsem tem maternica ne hotela notri ostati je treba, da se preveže sramnica.

Kako pa se potisne maternica nazaj? Odgovor na to vprašanje se glasi:

S poljeno pestje ali s pooljenim kegljem se potisne ravno na sredi nazaj in potem se še nekaj časa roka ali kegelj notri drži. Nekateri — namesto prereze — sramnico tudi zašijejo, kadar je trut nazaj spravljen bil — ali dostikrat se primeri, da šivi ne drže in da se vse skupaj raztrga, kadar se živina napre.

Če je živina pokojna postala in se ne napenja več, ni treba, da bi imela sramnico več kakor dva ali tri dni prevezano. Če je pa nepokojna, se mora preveza časih še do 14 dnij pustiti. Živina naj, dokler ima prezezo čez sramnico, z zadnjim koncem vedno višje stoji. Mrzli obkladki čež križ ji dobro store.

Ako pa prepadle maternice na noben način ne moremo nazaj spraviti in se vidi, da je deloma že snetjava ali raztrgana ali sicer neozdravljivi del odrezati.

To je pa težavno in tudi nevarno in se sme le takrat poskusiti, ko je gospodarju sila veliko na živini ležeče.

V ta namen se položi ali postavi in zveže živina tako, da se ne more med rezanjem premakniti, potem

se prereže maternica $2\frac{1}{2}$ cm od njenega ustja z dreto prav trdo in pod to prerezo se odreže z ostrim nožem. Kar še pri materničnem ustju ostane, se potisne skozi nožnico nazaj.

Če pa vkljub vsi ti zdravniški pomoči živino vročnica vedno huje tare in ona začne vedoma pešati in slabeti, potem je živina izgubljena in naj se da konjedercu.

Poučni in zabavni del.

Iz lovske torbe.

(Spisal Julj B.)

Kaj je lepšega na svetu, nego v urah po storjeni dolžnosti svoji korakti v svobodni krasni naravi s puško v roki za zvestim psom prepeličarjem? Vsaka najmanjša stvar zanima raznega lovca; priliko ima, seznaniti se z vsemi krasotami prelepe prirode, izpoznavati to in ono žival ter opazovati jo v njenem kretanju, kadar se čuti varno pred večnim pregonom lova.

Veliko je lovcev, katerim je jedino le za pečenko; ti zasledujejo večinoma takozvano koristno divjačino, ne da bi se za njo v drugem obziru kaj brigali. To ima tudi svojo vrednost: a lovec, kateremu je prva briga izpoznavanje divjačine, njenega življenja, njenega značaja, ta je pravi lovec; sleharn dan se vrne domov z novimi izkušnjami, vesel, zadovoljen, in kadar gre zopet na lov, navdaja ga tisti tajinstveni čut, katerega pozna le pravi lovec.

Nikdo pa ne bo oporekal, da je lov na roparsko divjačino, veliko zanimivejši, nego lov na koristno divjačino. Tu vidi prazen vedoželjen lovec, kako se je boriti za vsakdanji kruh, koliko trud. Vstrajnosti zvižaje je treba, predno se doseže kak neznaten vspeh. Pač trd boj za obstanek!

Mej roparskimi živalimi zavzema pri nas prvo vrsto lisica, ker je najbolj navadna.

Kdo je ne pozna zvite lisice? Že otrok čuje od svoje matere, da je v pretečeni noči lisica odnesla najlepšega petelina ali najtežjega purana. Skoro sleharn dan se čuje tu ali tam: „Prekanjen je, kakor lisica.“ „Ta zviti lisjak!“ itd. vendar, da si je lisica kaj navadna roparska žival, je večina ljudstva pozna le po tem, kar sliši o njej, navadno so roparski napadli na kuretnino o katerih tožijo posestniki, le malo kdo pa pozna lisico iz lastne izkušnje.

Meni bilo je posebno na tem, da se seznanim kolikor možno natanko s to zanimivo živaljo. Žrtvoval sem marsikatero noč, prebil dokaj mraza ter navadil se ne dobro mero potrpljenja. Imel sem srečo. Kar sem dolgi vrsti let izkusil, to hočem zapisati. Ender ni moja naloga lisice vpisati strogo znanstveno. Podati hočem le nekaj črtic kot donesek k njeni karakteristiki, kar bodi osobito mlajšim lovcem v pouk, da bodo to žival, katero

je primeroma težko zasačati, ker je zelo previdna, lažje zasledili.

Nekateri zagovarjajo lisico kakor koristne žival. Večinoma so ti kmetiškega stanu. Znano je namreč, da pokonča lisica veliko miši, teh poljskih škodljivcev in v tem obziru je gotovo koristna, a koliko napravi tudi škode ravno kmetu, ker ima najboljšo priliko. Uverjen sem, da je škoda veliko večja, nego je korist.

V zimskem času goni glad lisico, da si ne izbirna, svoje hrane. Tedaj ji domača raca, goska, kokoš prav ako dobra, kakor mala miška. V poletnem času pa mora jinica skrbeti za tvoj zarod. Ta potrebuje čuda veliko in kolikor je kuretnine v bližini, vse gre v njeno nikdar sito žrelo, ako jo ne doleti prej kako svinčenko.

Najlepše je opazovati lisico v zimskem času, ko leži debel sneg.

Tu jo bodeš videl večkrat ob belem dnevu. kako previdno teka vprek polja, se suče, kakor afektirana gospica, vse povoha, kar vidi, se vsede in preži pred mišjo luknjo, potem se stegne, skoči in miška je njena. Pa kaj le to za njen glad! Treba je še dosti dobiti. Urno teče zopet naprej, skoči na kup gnoja, kjer upa dobiti kako kost, koplje in zbira, skoči dol in zopet gor, in ako dobi kaj, odnese je v stran ter je zavžije.

Največkrat jo boš videl ob vodi, kjer se v zimskem času najrajše zbirajo tice, kjer tudi rad kak zajček leži. To lisica dobro ve. Kjer so divje race, tam tudi lisica ni daleč, ki vse zavoha. Požre sleharn dan toliko, da bi se človek čudil.

Ko sem se približal jedenkrat na lovu vodi, kjer sem upal dobiti race, jih je kakih osem zletelo iz grma, prav izpod mene, Streljal sem dvakrat, a po drugem strelu zapazim v nasprotnem grmu lisico, katera je bila prežala na te race. Žalibog mi ni bilo časa puške zopet basati. Lisica jo je pobrala vprek travnika v gozd, kjer je sedela in me gledala. Menda ni imela posebno prijaznega pogleda za me, ker sem jo pripravil ob mastno južino.

Zopet drugikrat korakam previdno ob vodi. Zapazil sem pred seboj lisičji sledi a kmalu ugledam lisico samo, katera se je stiskala ob grmovje, kjer je grma zmanjkalo, je počepnila in se prav po trebuhu plazila naprej tako počasi, da je bilo komaj videti, da se premika. Čudno se mi je zdelo, da me ni čutila. Ko pridem bližje, zapazim na vodi tropo divjih rac, katere so se z glasnim vriščem dvignile v zrak, Lisica je sedla, ob jednem pa tudi mene zaslišala. Kakor bi mignil, je izginila.

Da ima pa lisica navadno lovsko srečo, dokazuje to, da se vidi ob vodi čestokrat ob lisičjem sledu perje od rac, kosov, jerebic, kokoši, i. t. d.

Ako je lisica posebno gladna, ima velik pogum. Videl sem lisico, ko je v snegu iskala mesne hrane. Prišel je psiček na njen sled in je skakal proti nji. Ko pride blizo, postavi se lisica na zadnji nogi ter pokaže psičku svoje ostre zobe. Psiček se ni dolgo premišljal, kar pobrisal jo je z glasnim bevkanjem.